

Kováts Judit

Béke! Béke! Béke!

(regényrészlet)

A rádió bementa a kapitulációt. A házakon fehér zászló, kitűztük mi is. A mienk lepedőből készült, de annyira kellett sietni, hogy még elszegni sem érkeztünk. Olyan, mintha rojtos lenne. Az ebédelőben vagyunk, amikor kivágódik az ajtó és berobog két színes bőrrű katona rohamsisakban, géppisztollyal. A lélegzetünk is elakad, tanáraink megadásra emelik a kezüket, mi engedelmesen követjük őket, de a két katona éppen csak körbepillant, és anélkül, hogy egyetlen szót szólna, ugyanolyan sebbel-lobbal, ahogyan érkezett, eltűnik. A nagy várakozásban ezerszer elképzeltük, milyen lesz, amikor bejönnek az amerikaiak; tankokat, repülőket, visító bombákat, ágyúsót, géppuskaropogást vártunk, de semmi égszakadás, földindulás, és sehol az amerikai hadsereg, csupán a két árva katona, akik azonnal továbbállnak, s mi hitetlenkedve nézünk egymásra: ennyi lett volna az elfoglalásunk?

A békével egyidejűleg kitört a szünidő. Nincs Appell, zászlófelvonás, nincsenek órák, foglalkozások, egész nap a környéket járjuk, bemászunk az elhagyott harckocsikba, teherautókba, s ami mozdítható, elhozzuk. Sok minden hever szanaszét; találunk satut, reszelőt, fúrót, távcövet, sőt, hanglemezeket, a folyón túl, egy bunkerféleségben pedig tömérdek löszert. Boldogok vagyunk a zsákmánnyal, de a boldogságunk nem sokáig tart, mert Klement tanár úr mindent elkoboz, utána pedig fősorakoztat bennünket, és lehord a sárga földig. – *Idióták, hülyék, egy gránáttól percek alatt elvérezhettek, de ha szerencsétek van, és nem haltok meg, akkor is félkezűek, féllábúak lesztek egész életetekre! Ezt akarjátok?* – kiabálja magából kikelve, és megtiltja, hogy bárminek, ami katonai, a közelébe menjünk. És tilos a folyó túlsópartja, a hegy, az országút, a mező, egyébként szabadok vagyunk, mint a madár, de ez a szabadság úgy lenne jó, ha jönne végre a mamától vagy a papától levél, és nem lennék annyira éhes.

Napok óta nincs kenyér. Cékla, lencse, borsó, szárított sárgarépa: Susanne asszony ezekből próbál ehető ételt varázsolni. Leginkább levest, mert zsír és liszt nélkül mást nem lehet főzni. A borsólevesben apró fekete bogarak úszkálnak, képtelenség kihalászni őket, becsukom a szemem, úgy kanalazom. A fiúk megették a fogasztát. Azt mondták, egészen jóízű. Megkóstoltam én is, de rám jött tőle az öklendezés. Gabriel szerint még nem vagyok eléggé éhes.

Mi itt törvényen kívüliek vagyunk. Szlovákiából jöttünk, de Szlovákia nincs többé, és mi nem vagyunk sem szlovákok, sem birodalmi németek, hivatalosan nem is létezők. Nem kapunk élelmiszerjegyet, márpedig anélkül nincs kenyér, és nincs semmilyen ennivaló, kénytelenek vagyunk magunkról gondoskodni. Organizálunk. Gombászunk, pitypangot, csalánt szedünk, madártojást keresünk, portyázunk a városzéli kertekben, letaroljuk a sóskát, kihúzgáljuk a retket, lopjuk a cseresznyét, csikkekre vadászunk és kukázunk az amerikai parancsnokság körül. Az amik kukája igazi kincseshánya: csirkehát és szárny, mert ők a csirkének csak a combját és mellét eszik,

Kováts Judit Író, a Felicitas Kiadó vezetője. Nyíregyházán él. A *Megtagadva* (2012) és *Elszakítva* (2015) című regényei a Magvető kiadónál jelentek meg.

és megesik, hogy tényérnyi disznósültet halászunk ki. Ragad a kosztól, de nem számít, Gabriel a bicskájával fölvégja, dobókockányi falat jut, ha lassan rágjuk, tovább élvezzük, mondja Gabriel, rágjuk, forgatjuk a szánkban a kockányi húst, Otto szégyenlősen bevallja, hogy ő lenyelte egyben, én büszke vagyok magamra, amiért fékezni tudom a mohóságom.

A kenyér mindennél jobban hiányzik, de azt nem lehet organizálni, legföljebb koldulni. Már nyitáskor odaállunk valamelyik pékség elé, és azt hajtogatjuk, hogy „*egy kis kenyeret, egy kis kenyeret!*”. Kántálva, mint szenteste, betlehemezéskor. Nekem először nehezen ment, csak motyogtam, és képtelen voltam könyörgésre nyújtani a kezem. Gabriel morgott, hogy korgó gyomorral fekszünk le megint, és akkor eszembe jutott otthonról Janika, aki ha esett, ha fűjt, minden pénteken, úgy déltájban megjelent a küszöbünk előtt. Őt kezdtem utánózni, hangomat elváltoztatva, az ő hangján kunyeráltam, közben a mamát láttam, ahogyan nyújtja a kenyeret felém. A bajor pékek azonban korántsem olyan jószívűek, mint a mama, legtöbbször szitkokat szórva zavarnak el, de én meg sem hallom, miket kiabálnak, azt játszom, hogy színész vagyok és ez csak egy szerep, amit ha jól játszok, ennivalóval jutalmaznak.

Koldulunk a pékektől és koldulunk az amerikai katonáktól. Az amik magasak, kerekképűek, kiabál róluk a jóllakottság. Gumitalpú cipőjükben puhán, könnyedén járnak, nem is járnak, inkább surrannak, amolyan földönkívülieknek tetszenek. Délutánonként csapatostól ülnek kint a Bürgerbräu teraszán, előttük sör, perec és kolbász, illatuktól összefut a nyál a szánkban. Azonban az amikat csak nézzük, mert nem tudunk angolul, de ők jobb szívűek, mint a pékek, sokszor a nézés is elegendő. Egyedül az a baj, hogy mint kutyának a csontot, úgy dobják a perecet, és nem mindig sikerül elkapni. Azért földesen is finom.

Organizálás, koldulás, lopás: mindennapi elfoglaltságaink. Már én is loptam. Először csak úgy, magától történt a dolog. A Ludwigstrassén, a pékség előtt nagy kosarakban sorakozott a kiszállításra váró kenyér, szép, pirosra sült veknik, illatukkal megtelt az orrom, korogni kezdett a gyomrom, s akkorákat nyeltem, hogy rám jött a csuklás. A pék és az inasa éppen rakodtak, szándékosan rájuk sem néztem, úgy kerültem meg a kocsit, a kenyér illata az orromban, íze a számban, nem emlékszem, mikor ettem utoljára ropogós héjú, fehér bélű, foszlós kenyeret, csak meg kellett fordulnom, és két lépést visszalépnem.

A pék először észre sem vette, hogy az egyik kosárból kikaptam két veknit, amikor ráeszmélt, már futottam, ahogy a lábam bírta, a pék az inast szalajtotta utánam, és mindenfélét kiabált, de én csak futottam, keresztül az átjárókon, sikátorból sikátorba, addig futottam, amíg az inas lihegését már nem hallottam. A katolikusok úgy tartják, hogy ennivalót lopni nem számít bűnnek. Azért ezt nem fogom sem megírni, sem elmondani a mamának, és soha senkinek.

Ünnep a hétfő: a két vekniből nagy, körbeszelet jut mindenkinek, és ünnep a kedd is: a fiúk egy kacsával állítanak be. Csak úgy szembejött velük az úton, ezt mondják Susanne asszonynak, aki nem kérdez semmit, szárnyánál fogva megragadja a sápizózó kacsát, viszi a konyhába, és megfőzi levesnek. Azért levesnek, mert úgy lehet igazságosan elosztani. A húst lefejtí a csontról, a zöldségeket julienne-re végja, annyira finom, hogy belefájdul a fejem.

Megeszünk mindent, ami ehető, és ellopunk mindent, ami mozdítható. Hogy eredményesebbek legyünk, csapatba szerveződünk. Gabriel a főnök, ő a legidősebb, legerősebb és legoko-

sabb, mindenben hallgatunk rá. Megalkotjuk a szabályokat. A főszabály, hogy feltűnés nélkül, éppen csak annyit, amennyire feltétlenül szükségünk van, és amennyivel gyorsan el tudunk futni. Kiosztjuk a szerepeket: vannak figyelők, végrehajtók, staféták és értékesítők. Az értékesítők adják el a feketepiacon, amit szereztünk. Cigarettaért, dohányért, ami a fő fizetőeszköz. Mindenki fontos, de az értékesítők a legfontosabbak, mert a feketepiacon farkastörvények uralkodnak, s nagyon észnél kell lenni, nehogy kihasználják a fiatalságunkat, és becsapjanak. Gabriel a fő értékesítő, de Pepi és Otto is vele szokott menni. Mi, lányok szóba sem jövünk, be kell látnunk, hogy bennünket még annyira sem vennének komolyan, mint a fiúkat. Susanne asszony sejti, Erna néni és Klement tanár úr valószínűleg nem tudja, hogy rettenthetetlen tolvajok lettünk.

Az amik a folyton körülöttük lebzselő gyereksereget megszokták, ránk sem hederítenek. A teherautó őrizetlenül áll, a sofőr sehol, Trudi a tér egyik végében, Gabriel vele átellenben figyel. Zilli és én a teherautó körül sétálunk, úgy teszünk, mint akik elmélyülten beszélgetnek, valójában Trudi és Gabriel között cikázik a szemünk. Pepi is közelebb merészkedik, már hárman sétálunk, egyszer csak Gabriel meglengeti a karját, a jelre Ziliivel bakot tartunk, Pepi egy ugrással fönt van a teherautón, húskonzervek garmadában, gyorsan be a hátizsákba amennyi csak fér, de van itt még cukor is, áhíttal, mint egy imát, úgy mondja Pepi.

- Miben van?
- Zsákban.
- Honnan tudod, hogy cukor?
- Mindenki tudja, hogy a sugar cukor!
- Nehéz?
- Mit kérdezgettek annyit, mondjátok, mi legyen?

A cukor nagy kincs, a feketepiacon aranyáron mérik, de a hátizsákban nem fér, kézben meg feltűnő, *hagyjuk vagy vigyük?*, nekünk kell eldönteni, nem szaladhatunk oda a többiekhez meg tanácskozni, Zillivel egyszerre mondjuk Pepinek, hogy adja le azt is! Takaros kis zsák, megvan vagy tíz kiló, meggazdagszunk belőle, vagy ha azt mégsem, egy darabig lesz mit enni, de se Erna néni, se Klement tanár úr nem tudhat meg semmit, titokban kell eladni és okosan vásárolni, *képtelenség!*, a felnőttek nem hülyék, nem állíthatunk haza olyan mesékkel, hogy már megint szembe jött velünk az utcán egy kacsa, vagy, hogy teljesen véletlenül találtunk egy kis zsírt, kenyeret, lisztet, *hát akkor hogyan csináljuk?*, a húskonzervet nyugodtan odaadhatjuk Susanne asszonynak, ő nem sokat kérdezősködik, ha netalán mégis, majd azt mondjuk, hogy az amiktől kaptuk ajándékba, a cukorral azonban nem kapkodunk, végül is van időnk jól megfontolni, hogy s mint legyen vele.

Tévedtünk. Nincs időnk. Már másnap lebukunk. Az amerikaiak Klement tanár urat veszik elő, de hála neki, jóra fordul a dolog: a Führer után Mr. Crossnak, a 8. hadsereg tisztjének pártfoglaltjai leszünk. Kapunk élelmiszerjegyet, azon felül sűrített tejet, tejport, a már ismerős húskonzervet, igazi teát és kávé is. A sok földi jónak azonban ára van: azon kívül, hogy megígérjük, nem lopunk többé, Mr. Cross utasítására angolul kell tanulnunk, és meg kell néznünk egy filmet a koncentrációs táborokról.

– Van-e mondanivalónk? – kérdezi Mr. Cross a vetítés végén. Hallgatunk. Hosszú percek telnek el, Mr. Cross velünk hallgat.

– Erwinből, a te Führer-fiókádból is könnyen zsidóhóhér lehetett volna – dörmögi a hátam mögött Gabriel.

– Mit mondasz fiam? – Mr. Cross nem ért németül, de Gabriel megvonja a vállát, és nem válaszol.

– Hogy mondhattál ilyet? – rontok neki, miután Mr. Cross elbocsát bennünket.

– A Reichsführerschule végzőse volt, nem?

– De mi köze a zsidókhoz? A frontra vitték! Lehet, hogy megsebesült, vagy elesett!

– Ha elesett, hát elesett. Mít fáj az neked?

– Tegnap ő, holnap te, és te kinek fogsz fájni? – de már rohanok, nem akarom, hogy Gabriel és a többiek lássák a kétségbeesésemet, amiért kimondtam azt, aminek gondolni sem szabad még a lehetőségét sem.

Gabriel a nyomomban, szó teremti a valót, visszacsinálom, visszavarázsolom, *Erwin él, igenis él!*, kiáltom hátra, úgy futok, mint a nyúl, Gabrielnek esélye sincs utolérni, kemencében hamu, barakkok tövében csontváz-emberek, nincs arcuk, testük, már nem is emberek, Ida derékig érő vörös copfjával, Hanna a száz szeplőjével, Edu, Lipu, Sára, Stefan, Toni, az osztályból összesen heten, a gimnáziumból nem tudom, hányan, de sokan, nagyon sokan, sajnálom, sajnálom, nem tudom elmondani, mennyire sajnálom, hogy olyan könnyen tudomásul vettem, ami történik, és elfelejtettem őket.

Már olvadt a hó, csorgott az eresz, amikor reggel, iskolába menet megpillantottam a cipész-mester házát elcsúfítva. Hirtelen nem is értettem, mit látok, leléptem a járdáról, és az úttest közepéről bámultam a három óriás, fekete Dávid-csillagot és az emberfejeket – magas homlok, horgas orr, beesett szemeödrök: úgy néztek ki, mint valami halálfejek –, harsogó ZIDI felirat koronázta meg őket. Reggel megrémültem, délután, hazafelé az iskolából, már nem léptem le a járdáról, és mentem az utca közepére, másnap, harmadnap épphogy fölpillantottam a ház homlokzatára, utána már azt sem, fekete csillagok, halálfejű zsidók beleolvadtak az utca képébe. De mit tehettem volna? Nem moshattam vagy vakarhattam le a falat, és nem akadályozhattam meg, hogy elvigyék őket! Az iskolából egyik napról a másikra tűntek el. Nem tudtam hogyan és hová, de tudtam, hogy deportálták őket. Tudtam Dezső bácsit, a fűszerest, Teichner doktort, akinél születtem, és tudtam Goldstein Gyurit, a Wein textilgyár hivatásos és a papa szívességi sofőrjét is, akit munkaszolgálatra vittek. „*A zsidóknak egyszer az életben meg kell ismerniük a tisztességes munkát!*” – írta az újság, de nem gondoltam, hogy ez Késmárkon bárkire, pláne Gyurira vonatkozna, hiszen nála jobb sofőr nincs is a világon, az autója belülről olyan, mint a patika, kívül meg hasra esik rajta a napsugár, de Teichner doktor is éjjel-nappal dolgozik, többet van bent a kórházban, mint otthon, mert a gyerekek összevissza jönnek a világra.

Annak ellenére, amit a filmen láttam, azért reménykedem, hogy szeptemberben, amikor újra indul az iskola, az egész osztály ott lesz a tanévnyitó istentiszteleten, és azt is remélem, hogy Goldstein Gyuri is megmenekült, és amikor találkozunk, felajánlja, hogy elvisz Lőcsére vagy Poprádra, mert éppen arra van útja, és még azt is remélem, hogy Dezső bácsi a csemegepult mögött áll, és Teichner doktor amikor meglát, széles karmozdulattal messziről integet, mert múlhatnak évek, évtizedek, ő számon tart mindenkit, aki nála született.

Szakítottam a csapattal, nem megyek velük organizálni, gombászni, horgászni, a várban csatangolni, nem megyek velük többé sehová. Még a Predigstuhlra sem. Nem akarom látni Zillit, Trudit, Gerlindét, és a fiúkat sem, senkit nem akarok látni, nem akarok itt lenni, nem akarok Lagerkind lenni, a régi életemet akarom, haza akarok menni! Illik, nem illik, kötelesség, lelkiismeretesség, azt akarom, hogy a mama újra dresszírozzon, a papa meg csitítsa: hagyja szívem, mégiscsak gyerek! Ha hírt kapnék felőlük, akárcsak hallomásból, valaki idegentől egy morzsányi hírecskét, vagy jönne végre valami, egy levelezőlap vagy egy távirat, jobban tudnék örülni ennek a hülye békének! De Reichenhall mintha egy sziget lenne valahol az óceán közepén, a világtól elvágyva, nincs posta, telefon, vonat, nincs semmi, még postagalamb sem, hogy fognak így engem megtalálni?

Amerikai delegáció érkezik, hogy ellenőrizzen bennünket. A nemzetiségünket. Hogy németek vagyunk-e? Alighogy elmennék, teherautók állnak meg a villa előtt, azért jöttek, hogy a cseh határra vigyenek, mivelhogy mi most már csehszlovákok vagyunk. *Ehhez nem asszisztálunk!* – tiltakozik Erna néni és Klement tanár úrral tüntetőleg kivonul a kertbe. Bennünket azzal nyugtat, hogy ne féljünk, semmit sem tudnak velünk csinálni, nem fogdoshatnak össze, mint a csirkéket. Nem félünk. Az amerikaiak bosszúsan is barátságosak, és miután tanakodnak egy sort, elhajtanak. De nincs nyugtunk, másnap ismét visszajönnek egy századossal, aki megint csak a csehszlovák állampolgárságunkra hivatkozik. Nincsenek olyanok, hogy csehszlovákok, csak csehek és szlovákok, de mi egyik sem vagyunk, mi szlovákiai németek vagyunk, szlovák állampolgársággal, magyarázza Klement tanár úr a helyzetünket, de a százados nem érti, miért nem akarunk mi csehszlovákok lenni? – *Ezt a szlovákoktól kellene megkérdezni, akik miatt ezeket a gyerekeket evakuálni kellett, és akik miatt a szüleik is elmenekültek Szlovákiából, úgyhogy nincs kihez visszaküldeni őket!* – valami ilyesmit válaszol a tanár úr, aki olyan jól beszél angolul, hogy elviszik tolmácsnak. Csak este jön haza, mond nekünk valami vicceset, majd félrehúzódik Erna nénival, és hosszan beszélnek. Nagyon szeretnénk tudni, hogy mit, de bárhogy hegyezzük a fülünket, nem sikerül semmi értelmeset elcsípni a beszédükből. De látni látunk! Erna néninek lángol az arca, a tanár úrnak meg a szeme, ahogyan Erna nénit nézi. Nyilvánvaló, hogy szerelmeseik. Titkolni próbálják, pedig nem kellene. A szerelem nem tilos, különben is olyan régen élünk összezárva, hogy úgyis tudunk mindenkiről mindent.

Az amik mosolyognak, nyájasak, de hajthatatlanok: 40 nap haladékot adtak. Azalatt kellene megtalálni a szüleinket, és értesíteni őket, hogy jöjjenek értünk. Akikért nem jönnek, azokat a határidő után átteszik a cseh határon. De nem kell félni, Klement tanár úr és Erna néni végig velünk lesz, és ha úgy alakul, Késmárkig kísérik, akit szükséges. 40 napja van a papának vagy a mamának, hogy megérkezzen! Jézus 40 napig volt a pusztában. Alig járnak a vonatok, de 40 nap alatt akkor is el lehet jutni bárhonnan ide! A papáéknak kereken egy hónapig tartott az útja Késmárkról az Óriáshegységbe, amikor tavaly decemberben evakuálták őket, de akkor tél volt, bombáztak és lőttek. Most június van és béke.